त्रिदशु विरसाहे॥ रावणो नासे सा धिपे॥ रणआक्रमिले रवयटोपे॥ रघुनाथासन्मुख प्रतापे॥ शरसो
डिता जाला॥७॥ पुढे होते वानरभार॥ ते या किते चालले शिव्यानुचर॥ जैसे पर्वता वरील जळधर॥ अ
तिवृष्टी करीति॥८॥ ऐसे रावणे देखत क्षणी॥ सिव्या वृक्ष निवारिले बाणी॥ जैसे वात्वळे धुकी चि
भगनी॥ पर्जन्यवृष्टी॥९॥ बहु शर सोडिले पुनरपी॥ तेणे त्रासले पळाले कपी॥ हे देखोनि काळवुपी॥
का कुरछ पुढे जाला॥१०॥ धनुष्यटणत्कारिले नापी॥ सुपात्कारिल्या त्र पुंखिकी नी॥ ते पोरिग्या
ज्याचा कर्णी॥ बधिरत्व पावले॥ पु राम पद जावे॥ शरास न सोडुनि सरसावले॥
राघवे क्रोधे उचंबळले॥ समुद्र पर्वी जैसे॥ देखिला रावणु॥ शार्दुळे जैसा हरणु॥ नाना
केशरी पेवारणु॥ महामदोन्मत्त॥ राव समरंगणी॥ देखिला जैसा हिमालय वज्रपा
नी॥ किं अंधःकारे तरणी॥ उरयाव क्षोवरी वे देखिला स्वामिकार्तिक॥ किं अंधकासुरे त्र्य
बक॥ नाना सहस्रार्जुने कुळदीपकु॥ रुचिक नंदनाचा॥ ऐसा रावणे देखिला राम॥ दर्पे निमाला प
रिघरिला विक्रम॥ सगळा रंजिला सैन्याम॥ गउगर्जना केली॥ दशहस्तिदशा धनुष्ये॥ तेथे बा
णस वीठे ज्याचा सुखिविषे॥ ते सोडिले उडावे वेगे॥ वेगवगत्ररामावरी॥११॥ शार ये तु देखिला रघु
नमेटानी॥ शरासन सज्जुनि बाणी॥ संधान केले न तसनी॥ अशिरनो डिले॥१२॥ ऐसे देखोनि रामे

Joint project of the Rajawade Sanshodhan Mandal, Dhule and the Yashwantrao Chavan Pratishthan, Mumbai.

२

सराजे ॥ बापाशान प्रेरिले किरात भुजे ॥ ज्या बाण वदना सीतेजे ॥ विद्युल्लता सारिखी ॥ १३ ॥ ते सु
वर्ण पुंख धुधाट बोझे ॥ उर्ध्व धाविनले आकाश ॥ ते देखोनि रापवेर पाकुंकेश ॥ दश दिशा रुखे दिले ॥
मागुति रावणाचापी शरस्त्रावी ॥ तव दाशरथि या हि पुर्वी ॥ बहु बापा सोडुनि दारवबी ॥ संग्राम ठेव
आपुली ॥ १४ ॥ ते बाण जाळये तादृशायी वे ॥ निज शर धार वेचवे ॥ खेदुनि साडिले ऐसे रापु वे ॥ देखि
लेउ व्या ॥ १५ ॥ सवे चि काव्वदंड बना ॥ विशाम वक्राचे प चशात मसोडिले वेगगर्जेन ॥ निघाले रावणाव
रि ॥ १६ ॥ इतुकि च संख्या रावणो ही ॥ शर सो[illegible]हि ॥ ते परस्पर लागोनि महो ॥ संग्राम ठेव आ
पुली ॥ १७ ॥ पउल्ले खंडोनिया ॥ १८ ॥ याउपरि [illegible] रजनी क्रोधा वेढल्ले राम रावणा ॥ मग अमित सा
रिसे पुर्ण ॥ आकाश भरिते झाले ॥ १९ ॥ असाध [illegible] देखियेर सुटी ॥ मोकलिल्या बाणाच्या कोटी ॥
अवकाश नाहि गगनाचा पोटी ॥ या वारतुका ॥ २० ॥ संधान केव्हा लघुलाघवी ॥ येकयेका पुढे दारवबी ॥
जैसे ब्रहस्पति आणि कवी ॥ विद्या सुर असुराचे युद्धी ॥ २१ ॥ येणे वेगे संधान गति ॥ शर काढुनिया
सोडिति ॥ करी गुंथेलिया मुद्रीका दिसती ॥ उल्कापात्र क्रुंजैसी ॥ २२ ॥ चापे वक्राचिये परी ॥ क्रमति दो
हिच्या दंडा वरी ॥ इतुके बाण केवे न री ॥ अमोघ तुनिर देती ॥ २३ ॥ सुखि हुनि शारहू निघति अपार ॥ ते
सेतु निरप्रसवति असंख्यात शर ॥ नाना धारा मोकली जलधर ॥ जयाचिसारिखे ॥ २४ ॥ रामा रावणासी

Rajawade Sanshodhan Mandal, Dhule and the Yashwantrao Chavan Pratishthan, Mumbai

२८

वाण गगनी ॥ ये कये काचि मुखे खेदुनी ॥ असे स्यात पडले मेदिनी ॥ मृसे उडगणे जैसी ॥ ३४ ॥ बाण बा
णास्वे से पडुनी ॥ पाव काच्या ज्वाळा पडती धूरनी ॥ रवंड चालिल्या उसाळोंडुंदु नरणी ॥ सुबक्ष्यो नेणेचे ॥ ३५
बाण बाणास्या दसरी ॥ निउकिया धाव तिअ बरी ॥ तेपे तारा आहाळ्यो निमे दिनी वरी ॥ पडोल्या गलित्या बहुत ॥
स्वचरा सि आरंलला प्रळ्यो ॥ कन्या हिनका पती सोमसूर्यो ॥ अंगिरसुत जानि सुरुत नयो ॥ चिंता चक्रि पडले ॥ ३७
पापग्रह केन आणी राहो ॥ सास मौउला प्रपा नै ॥ दहो ॥ वुद्ध मेंगळ पावले मोहो ॥ ज्ञानी हल पगेलो गेले ॥ ३८
यहासि यह गति आली थोर ॥ विमाने मोडुनि पळाले सुर ॥ आकांत पावले रिखा कुंजर ॥ ये भुमी धरिली ॥ ३९
पक्षिया चा अंतु पहिले च पुरला ॥ आरपाने से [illegible] ॥ जैसा प्रळ्ये अंत माउला ॥ अवनि आकाशा मे ॥ ४०
बाण बाणाचा रवं उपचाळी ॥ पोटे समुद्राचि न [illegible] पाज ळ्चे दउवडो निमेली ॥ मच्छ कच्छ यादि के ॥ ४१ ॥ ४
कृपी निशाचर दाही कडे ॥ थरथरा कापति वेंळो [illegible] नर वपशार वाकुडि पडे ॥ दिगंमें उळ्या पुनि ॥ ४२
ऐसे दोघा विराचे संधान ॥ कोणा चे अधिक कोणाचे न्युन ॥ अष्ट दिशा पृथ्वी गगन ॥ सैंपुर्ण जाले ॥ ४३ ॥ ऐसे
असें नाव्य पडले बाण ला ळ्य ॥ जैसे प्रळ्ये मेघा चे पटळ ॥ स्यास्त वरा मरावणा के वळ ॥ परस्परे अलक्ष जाले ॥
निबिड मांडले शर युद्ध ॥ जव पे बाण मये अर्ध उर्ध ॥ ऐसे देखोनि जाले स्तब्ध ॥ क्षण ये क रामरावण ॥
उभय ताराहि ज्ञा संधान स्यासे ॥ पुढे होता बाणा मेंउपा ॥ तो पातळ जाला आपे आप ॥ मेघमये जैसे ॥ ४६ ॥

Joint project of the Rajwade Sanshodhan Mandal, Dhule and the Yashwantrao Chavan Pratishthan, Mumbai.

(3)

खापो खाण तुटो निगेले ॥ सप्तसागरि सप्तद्विपी पउले ॥ जैसे मुमुक्षु स्थाने वसिष्ठने श्रमविले ॥ संसार सें कल्पांति ॥
उपरि ग्रावपो ऐसे केले ॥ पन्नगास्त्र बाणि योजिले ॥ तेआ गिमंत्रुनि सोडिले ॥ रघुनाथावरी ॥ ४५ ॥ हेन सर्पी
पन्नगास्त्र तुटी ॥ असें गगगनाचा पोटी ॥ उरेल्या सर्पाच्या कोटी ॥ बहुफनि बहु वर्ण ॥ ४६ ॥ उठिला धुधु
कार सउसउ ॥ जीव्हा लखलखिति धुउधुउ ॥ विषगरळाचे मीति सउ ॥ होन पृथ्वी वरी ॥ ४७ ॥ कोशाकोशा दये
येकयोजनें ॥ येकढे सर्प लेखायेमान ॥ पडले जै [illegible] गगन ॥ कपी कटकावरी ॥ ४८ ॥ अजान बाहु पर्वन सर्पी ॥
उन्हे होते जी तु केकपी ॥ नितु केवढुनि पेतले [illegible] टसाउले सु ॥ ४९ ॥ ऐसे असंख्यात ॥ सर्प जउले अक
स्मात ॥ वानर गजबजीली समस्त ॥ सर्पे सप [illegible] ॥ ५० ॥ पाहे तिचकित बहु कुउ ॥ तव सर्पि सर्वांगा ति
घातले वेढे ॥ मग धावति बोभाति बव्हीपाउे ॥ [illegible] जाले गोळो ॥ ५१ ॥ काढावे तो उवे किति ॥ जिको नि पव्ही
जेति कडुनियेति ॥ उमारखी फनि मेउव्हे दिसति ॥ [illegible] वनमाठे जैसी ॥ ५२ ॥ धुधु कारि वेढो वेढा ॥ वमिति अनि
च्याज्वाळा ॥ असेन पिउावानर खा ॥ फुरफुरा टें चिलीहोति ॥ ५३ ॥ ऐसे सर्पास्त्रा वे पोटा किल्ले ॥ ते रघुनाथे दे
खिले ॥ मग स्मासिनि वार पायो जोळे ॥ प्रसिद्ध गरुडास्त्र ॥ ५४ ॥ धनुष्यी शार सजबकेला ॥ तो सर्पावरि सोडिला ॥
भुतावरि धाविनला ॥ काळरूउ जेसा ॥ ५५ ॥ गरुडास्त्र शारद आकाशे ॥ सुपर्ण गरुड कुळ न यावसरिसे ॥ उरेले पा
खी जेसे ॥ ब्रह्मांड फोडुनिया ॥ ५६ ॥ ते हि पृथ्वी वरि पातल्या से पा ॥ तउतउा नोडिले सर्पा ॥ जैसे विष्णुच्या सहस्र

" Joint project of the Rajawade Sanshodhan Mandal, Dhule and the Yashwantrao Chavan Pratishthan, Mumbai. "

(३५)

नामीत्मुपा॥ तोषस्तिस्ययोहोय्रे॥ ५१॥ सर्पापर्वि वान्नदपउळे॥ तेतात्काळवेग व्हे जाल्हे॥ जैसेसुर्यकिर्णास्तवव हि
तमात्तुनिसुटतिवोक॥ ५२॥ सपैसेहातुनिअस्त्रधीमा॥ गडुउगेल्यास्वआश्रमा॥ हे देखोनिरावणउग्यक्रमी॥ पुढेगंध
र्वास्त्रप्रयोजी॥ ५३॥ हे किअसंभाव्यअद्भुत॥ तेअस्त्रसुटताचिसरीसे॥ गंधर्वचक्रचालिल्लेकेसे॥ पृथ्वीवरिपा
गगानिसिसे॥ पाशदाकितसेरा॥ ५४॥ हाकरेतक्राळवदने॥ कपीवरिचालिल्ले अतिमाने॥ ऐसेदेखोनिराजीवन
यने॥ गंधर्वास्त्रप्रेरिले॥ ५५॥ हे हिअसंभाव्यअद्भुत॥ [illegible] चालिल्लेअमोत्ये॥ पुढेदोन्हीचक्रेहोतानिश्चीत॥ ता
कीव्यजरद्दजाल्ही॥ ५६॥ जैसेसिस्वमीचिदोन्हीकडके [illegible] ल्लीजागतिकौतुके॥ तेसिउभयतागंधर्वचक्रे
मिशार्धातनिवानिगल्ली॥ ५७॥ ऐसेरावणदेखि [illegible] कोपला॥ जैसाककोटिकाव्हा॥ योजुनिशरदसोडि
दिय्मेउव्हा॥ नेहिसंपुर्णकेल्ले॥ ५८॥ तेबाण [illegible] पाविके [illegible] शिसिंहगजव्याघ्रसर्पजेसे॥ प्रळ्हरमेघवर्षतितेसे॥
कपीकटकावरियेति॥ ५९॥ हे देखोनिरामरणरंगी॥ [illegible] सासिव्योजीप्रतिकार॥ मेत्रराजअस्त्रजपोनिशर॥
सोडिल्लाबहुमुखावरी॥ ६०॥ सामंत्रराजापोसोनिज [illegible] जेसुटल्तीवस्त्राहुनिकठोर॥ मनेहिजीतुकेबहुमुखशर॥
नोडिल्लेअर्धसपो॥ ६१॥ मगअतिकोपावढल्लारावण॥ आताहुनिकाढिल्लासुर्यमुखबाण॥ तोचापीसंधील्ला
जैसासहस्रकिर्णा॥ उदयाचळीबिंबे॥ ६२॥ तोबाणाआकर्णपर्यंतवोढी॥ वोढोनिरावणसोडिल्लाप्रौढी॥ ध
ळदेउऐसाभिपाल्लामढी॥ जेदिल्लेनेनोविरायाची॥ ६३॥ स्वातुपक्षीसडसडित॥ जैसासुटल्लासंसवात॥ तै
वेगेसिअकस्मात॥ काकुत्स्थावरिआल्ला॥ ६४॥ तोराजीवनयनेदेखताक्षणी॥ संधानकेलेबहुताबाणी॥ प
रितोनभंगतआल्लावरपी॥ वैसल्लाअकस्मात॥ ६५॥ जाणवेसल्लारामाचापार॥ ऐसेरावणेदेखोनितेसमई॥

Joint project of the Rajwade Sanshodhan Mandal, Dhule and the Yashwantrao Chavan Pratishthan, Mumbai.

गर्जन केले श्री पुढे आरे ॥ पृथ्वी ये मेघा सारिखे ॥६४॥ उपरि पुनरपी दशशिरे ॥ सोडिबा पाचा महापुर ॥ जैसा
गर्जत उठावे धरा ॥ महारष्टि केली ॥६५॥ रावणे जो गिली ध्नापयना ॥ जैसा मेष सिंहा सरि मिरवता ॥ नानास
धीकरु निवाहन वाहविता ॥ नहुष स्वर्गि जैसे ॥६६॥ रथारुढ निशाचरपती ॥ दिसे जैसा पर्वतावरि दीमुनी ॥
रामसिंह उभोजसे क्षिती ॥ ऐसे देव सखवते जाले ॥६७॥ थउर्धरिमाना तु ढनिशाच्वी ॥ वदे सहश्राक्ष तुरुप लवकी ॥
रावणरथावरि मुमैउ ब्वी ॥ राम नर उभा ॥६८॥ रथ पाठवि तरणपेथी ॥ जावणार देखेनेवा गवीसारथी ॥
आणि त्वरण वीलि दाशरथी ॥ आपादार … मा … ॥६९॥ येणो होआ दिनारायणो ॥ अवतार धरिला जो
ल्याकारणो ॥ जेआमवे अधिकार आल्हासि … रणो हा रावण वधुनिया ॥७०॥ दशरथके करप्रसादे … नी ॥
वसना जाल्या जन रखानी ॥ सिताराव … पोने … हानि … सपुढे केले ॥७१॥ सुरसाधुधर्म धरपी ॥
याचे संरक्षणार्थ चक्रपानी ॥ अवतार धरिला … ॥ इशान विरंचिगाति ॥७२॥ तरि आल्हा कारणो
त्यास मुद्र ॥ रावणासि युद्ध करि राम … ॥ … सिरथ पाहिजे ऐसे इंद्र ॥ बोलता जाला ॥७३॥ ऐसे
शक्र सुखिचे उत्तरा ॥ स्कृताक्ष षीगेधर्व सुरा ॥ … पाति सारथारा ॥ रामासि रथ पाहिजे ॥७४॥ …
शाक्र नेकाव्वी ॥ सारथी आपुल्या मातुली ॥ त्यासि … पो शमाल वली ॥ क्षणमात्रे रथु नेरे ॥७५॥ धनुष्य
मासे तुनि सहीत ॥ … बाणा अस्त्र पाशुपत ॥ रथियोजी अश्व वलीवंत ॥ ऐसे सामग्री सिजारे ॥७६॥
रघुनाथाचि मनोवृत्ती ॥ रथ वागवीसि शीघ्रगति ॥ हे आपुले चि कार्य चिंती ॥ तु हि जानन अससी ॥७७॥
ऐसि आज्ञा अमरनाथे ॥ दिधली आपुले स्वार्थे ॥ तैसा च मातुली गेला स्वर्ग पंथे ॥ सत्वि भुवन प्रवेशला ॥७८॥

Joint project of the Rajawade Sanshodhan Mandal, Dhule and the Yashwantrao Chavan Pratishthan, Mumbai

5A

पाहुं पतत्वा पवापा तुपी। घेउनि रथ सत्वी सातनक्षणी। नीळाश्वमंडित आक्षद्रणी॥ पुढें घालुनि बैसला॥ ९॥
निमिशार्धें अधोपंथें। क्रमोनि आनिला भूमीरथ। रावणासि युद्ध करी रघुनाथ। तयासन्मुख उभा केला॥ १०॥ नव
लरेखनिठोळा॥ अतिआश्चर्य वाटलें सकळां॥ दिव्य रथें सि वियीं गेळा॥ दिव्य देहीं कोण आला॥ ११॥ अनुपम
सुंदर रचना॥ पाहतां हरिख वाटे मना॥ रावणाचि बहुत देखिली सेना॥ परि या ऐसा रथ नुव्हता॥ १२॥ तुरंगोत्तम सुं
दर कैसे॥ निळ्या चिरासि जैसे॥ आंग कौतिशुभीवं [illegible]॥ निळे चारि नेपउले॥ १३॥ ऐसा दिव्य रथ अकस्मात॥
घेउनि आला कटकांत॥ रचना कि कोणासि भूत [illegible]॥ किमर्थ [illegible] आला [illegible]॥ १४॥ तातु जैसा समुद्र रीकी तैसा
दिसे आमुचा कटकी॥ कायेकरवि ते पडी का [illegible]॥ कोण [illegible] पाहो या चे॥ १५॥ ऐसे कपी बोलती आपुले ठाई
तव मातुळी रथा खाली येत समर॥ उत्तरोनि श्रीरामा [illegible] पाई मस्तक ठेविला॥ १६॥ पुढें स्तुति केने गुन समुद्र॥ तु कोप
रसे पुसिले रामचंद्र॥ मातुळी हलपो स्वामि इंद्र॥ [illegible] पाठविला॥ १७॥ मी सारथी इंद्राचा मातुळी॥ तुम्ही
युद्ध करीतां भुमें उभे॥ सारथी जसेन तुम्हा [illegible] देखावे देवा॥ १८॥ शास्त्राचि सामग्रि असे सिद्ध पा
हा पतन धनुष्य बाण बहु विध॥ देखें अंगिकारानि रावणासि युद्ध॥ आपुली इच्छा किजे॥ १९॥ ऐसि मातुळीची वचनें॥
परिसोनि बोलिले रघुनंदने॥ [illegible]गा सहस्त्रनयनें॥ समर उचित केलें॥ २०॥ हा नरावया संग्राम सागतु॥ रथ लवस
पाठविला नाउ॥ हास्यमुखे वृत्तीर पुविनु॥ मातुळी प्रसोत्तर बोले॥ २१॥ हलपो स्वामि तुमचे निप्रसादें॥ देव
भोगिती स्वर्गपदें॥ त्याचे काया कारणें वृंदें॥ ये तो सि असुरासी॥ २२॥ समरशीके उचित केलें॥ आश्चिर्य वाटे येणें
बोले॥ कल्प रक्षासि पुगी फळे समर्पिलें॥ कैक उमेलाप्यता॥ २३॥ त्या परमेश्वराचे निप्रसादें॥ अन्ने भक्षिजे तिसुधा दे॥

Joint project of the Rajwade Sanshodhan Mandal, Dhule and the Yashwantrao Chavan Pratishthan, Mumbai

ज्ञासि समर्पिला नैवेद्य ॥ मिथ्या रात्र त्व बोलिजे ॥ ४४ ॥ ऐसे म्हणोनि देवाधिदेवा तु समर्थ ॥ तु सारखा पितृ अमर नाथ ॥ है
णो समरंगा पाउविला रथ ॥ हे अपुर्व नव्हे ॥ ४६ ॥ तुम्ही त्का ठा गोरयाव्हु ॥ तुज व्हा वे समर्पिले तिव्हु ॥ तो तु पेउनि कृतकृ
त्य व्हु ॥ ये व्हअ मानिसी ॥ ४७ ॥ ऐसे मातुळीने बोलिले ॥ मन श्रीरामचि से नोशाविले ॥ तैसेचि प्रदक्षणा करुनि केले ॥
आरोहन रथावरी ॥ ४८ ॥ रघुनाथ रथी शोभला कैसा ॥ उदयाचलावरी सुर्य जैसा ॥ किंगतु आरूढ श्रीधरु तैसा ॥ स
मस्तासि भासला ॥ ४९ ॥ रघुपति महारथी जाला ॥ मातुळी सारथी जैसला ॥ हे देखोनि आनंदला ॥ कपिसैन्य आसीम ॥ ५० ॥ जाला
ऽ समणा बिभीषणासि ॥ परम सुख जाले मानसि ॥ देव विमानारुढ आकाशी ॥ देखोनि सैनो शब्दे ॥ ५१ ॥ ऐसे रघु
वीर नेले ॥ ते रावणे अवधारे देखिले ॥ हेन साहे चलले ॥ हृदय परम दुःखे ॥ ५२ ॥ शत्रुचे निज अधिकपने ॥ हो ता हाणि मानी
जे उणे ॥ न्याय पुर्वजाचिं निठेवणे ॥ ते दुःख इतुके [illegible] णोनि समासि रथु ॥ प्राप्त जाला देखिले कनाथु ॥ क
दगघ होउ निज अनर्थ ॥ बहुत मानिला मने ॥ ५४ ॥ कोप [illegible] धिक आधिक ॥ जैसा वेदानरि तवके ॥ [illegible] सुपणी उ
तप्त ॥ जे कुलक्षयो जाला ॥ ५५ ॥ रघुनाथ हि आवेश [illegible] पल्लाले सागरा वरी केशरी ॥ कि नो बोधव बहुत परि
लवसंकल्पावरि ॥ ५६ ॥ ऐसे परस्परे राम रावण ॥ कोपारुढ [illegible] घेतन ॥ युद्ध आरंभले निर्वाण ॥ जे जाले ना होई
ल पुढे ॥ ५७ ॥ प्रसंगे रावणासि मुक्ती ॥ जामासि होईल जयो प्राप्ती ॥ पुढिल युद्धाचि समाप्ती ॥ ये रसंबंध सुकला ॥ ५८
इति श्रीरामायेण काव्यरसु ॥ वाल्मिक वावा गिवृासु ॥ पुढे परिसावे सुरसु ॥ दासमुग्ध म्हणे ॥ ॥

Rajawade Sanshodhan Mandal, Dhule and the Yashwantrao Chavan Pratishthan, Mumbai.

मूळ प्रत पाहण्यासाठी संपर्क

इतिहासाचार्य वि.का. राजवाडे संशोधन मंडळ, धुळे
राजवाडे पथ, गल्ली नं. १, धुळे-४२४००१ (महाराष्ट्र)
दूरध्वनी क्रमांक (०२५६२) २३३८४८
Email ID : rajwademandaldhule@gmail.com